

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sol Triplex In Eodem Universo

Hermann, Amand

Sultzbaci, 1676

Quæstio Prima. Quid & quotuplex sit finis, & ejus causalitas?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95850](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95850)

album ut quatuor excedit album ut duo, nulum autem perfectius potest produci ab imperfectiori, conclusio ergo loquitur de omnibus

individuis ejusdem speciei, quæ in entitate, & in gradibus æqualia sunt, non verò quæ sese excedunt.

DISPUTATIO VII.

DE CAUSA FINALI.

QUÆSTIO I.

Quid & quotuplex sit finis, & ejus causalitas?

titudo nostra dividatur in formalem & objectivam.

Tertio dividitur principaliter finis in finem ultimum & non ultimum: Finis ultimus est in quo ultimare operans quiescit, ita ut non habeat necesse eum ulterius ordinare, cum nihil amplius sit, propter quid operetur, ut quando quis intendebat tantum sanitatem, eamque effecutus, aut sicut homo querere debet beatitudinem, quæ consecuta non habet amplius, quo suas actiones ordinet, & hic finis etiam congrue dividitur in duo præallegata membra: Finis non ultimus est, qui etiam finis sub fine dicitur, in quo causa efficiens quidem aliquantulum quiescit, sed non ultimare, quia eum ordinat ad ulteriorem finem, sic mortificatio corporis est finis flagellationis & abstinentiæ, non tamen ultimus, quia ipsa mortificatio refertur in ulteriorem finem, nempe in ipsum Deum, similiter datio Eleemosynæ est propter sublevandum pauperem, ea tamen ulterius dirigi potest, ut peccata redimat, & DEUM offensum reconciliet.

V. Tertia finis ultimus & non ultimus.

I. Dari causam finalem contra multos gentiles, opinantes omnia fieri ex casu & fortuito modo, probat D. Aug. in lib. 83. q. quæstione 24. hoc modo: Quidquid casu fit, temere fit; quidquid temere fit, non fit providentia: si ergo casu aliqua sunt in mundo, non ergo providentia universus mundus administratur, quæ tamen dici nequeunt apud Christianos, adeoque certum erit, dari providentiam administrantem mundum, omniaque in eo facta ad certum dirigentem finem, qui est ipse Deus super omnia benedictus, unde ait Mellissius meus Doctor Bernardus tract. de diligendo Deo cap. 7. Nam & efficiens & finalis est: & lib. 3. de Amore Dei cap. 29. judicium providentiæ Divinæ expendens dicit: Deum itaque justissimo judicio suo quibundam hic miseretur non miseretur in futuro; quosdam autem flagellat tanquam iratum ut ira & flagella ipsius afflictus in gloriam convertantur: ergo ex aliquo fine facit Deus.

II. Finem describit Aristoteles lib. 2. Physicorum cap. 2. 3. & 7. & alibi, quod sit Cujus gratia cetera sunt: quæ definitio tam apud Patres, quam apud Scholasticos communiter recipitur, sensus ejus autem est iste: quod causa, nempe finalis, sit ob cuius amorem aliquid movetur ad aliquid agendum, ut verbi gratia, ob sanitatem ad fumendum rheubarbarum, aliquamque potionem, vel in sectionem faciendam.

III. Finis Sic descriptus, primò dividitur in finem Cui & in finem Cujus. Hic est, cuius gratia causa efficiens applicat se ad agendum aliquid per media proportionata, ut eum assequatur, sic verbi gratia: Titius applicat se, ut possit Filio suo Mævio per recommendationes, supplicationes, aliasve vias, acquirere dignitatem Ecclesiasticam aut sæcularem, vel si infirmaretur ad procurandam sanitatem, per purgantia aut sudorifera. Finis Cui est ille ipse, vel illud ipsum, cui acquiritur, ut Mævius, cui Titius procurat honorem vel sanitatem. &

IV. Secundo dividitur finis in formalem & objectivam, seu in finem qui & quo: finis objectivus & qui est, illud ipsum bonum, quod causa efficiens sibi vel alius acquirere intendit & adlaborat, ut verbi gratia Deus, qui est objectum & finis noster ultimus, quem omnes in via peregrinantes à Domino, consequi cupimus. Finis formalis & quo, est ipsamet operatio, quæ mediante illud bonum acquiritur, sic finis formalis & beatitudo hominis est ipsa Dei visio & fructio: Ex hac divisione ortum est, ut etiam beatus

Amandi Hermann Physica.

Sunt adhuc plures aliæ divisiones, ut in finem operantis & finem operis, primum intendit ipsa causa agens, secundus est, qui ex natura operis sequitur, item in finem, secundum appetitum animale, & secundum appetitum naturalem &c. hæc tamen præcipuæ sunt, de quibus etiam queritur: An omnes propriè fines dicendi sint? Quam rem brevibus expediam, proinde

VI.

Dico I. si divisio prima in finem Cui bona est, multò magis in finem cuius. Hæc est conformis ad principia Scoti, contra Nominales, qui finem Cui verum esse finem asserunt, non tamen finem cuius, sed potius instrumentum ad priorem. Verum

VII. Si divisio in finem Cui bona est, magis erit Cujus.

Probatur Conclusio primò: Authoritate Doctoris subtilis, qui 2. d. 6. q. 1. F. docet, voluntatem simul velle id, quod vult & cui vult, sed finis cuius est id, quod voluntas vult, & finis cui subiectum cui appetitur bonum; ergo si unus finis cui dici potest finis, multò magis finis cuius.

Probatur secundò: Illud potest vere dici finis, quod se habet per modum ultimi in intentione agentis, sed tam finis cuius, quam finis cui, sunt ultimum in intentione agentis; ergo unus tam bene erit finis. Deinde: Illud est finis, ad quem ordinantur media, sed tam bene ad subiectum, quam ad rem desideratam ordinantur media, non quidem ut subiectum sit, sed ut illi bonum sit, ergo.

Mmm 2 Tertio:

Tertiò: Finis est id, cuius gratia cætera fiunt, sed tam gratia subiecti, quam gratia boni, cætera, id est, media fiunt; ergò tam finis Cui, quam cuius, erunt fines.

VIII.
Datur ratio
quare dicitur
si

Dixi in Conclusionem, si divisio in finem Cui bona est, quia scilicet probabile teneri potest, quòd hæc planè non sit bona, seu quòd finis Cui non sit propriè finis, tum, quia finis debet acquiri per media, illud, quòd dicitur finis Cui, non acquiritur per media; ergò non erit finis: tum, quia finis non acquiritur fini, sed finis cuius acquiritur fini Cui; ergò finis Cui non erit finis. Quare, ut dicatur habere rationem finis, debet considerari inadæquatè, quatenus cum fine Cui involvitur, ita, ut habeat se per modum alicuius integranis totum aliquem finem, & sic divisio non erit in fines completos, sed in incompletos. Hinc patet, quid dicendum sit ad replicas, quæ in contrà fieri possent, facillè enim solvuntur, si dicatur, finem cui posse habere rationem finis, prout subest ad finem cuius, non quidem per modum totalis & adæquati, sed partialis. Ad secundam divisionem quoque

IX.
Finis forma-
lis & objecti-
vus sunt
completi.

Dico 2. Non esse in fines completos, sed ad summum in incompletos: &

Probatur Conclusio quoad primam partem: Quia nec Deus simpliciter appeti potest, sine eo, quòd appetatur actio, qua possideri possit; ergò finis objectivus non erit finis unus adæquatus & completus, in rigore locutionis; probatur consequentia, quia si posset appeti sine actione, qua haberi potest, posset simpliciter accipere esse per media, quia hæc est ratio principalis finis, ut illud, quòd fuit primum in intentione, sit posterius in executione, sed DEUS non accipit esse à medijs; ergò DEUS non erit finis objectivus, si DEUS non est finis objectivus; ergò nulla alia res, quæ objectivè appetitur, ut sunt divitiæ, honores, prædia, urbes, oves & boves, & pecora campi. Quòd autem sint fines incompleti, Probatur ex eo, quia objectum appetitur ex eo, quòd per actionem cum ipso jungatur potentia & actio, verbi gratia, visio appetitur propter objectum; ergò ambo fines erunt parciales unum totalem integranes, & hoc patet ex eo, quòd Deus non sit noster ultimus finis, sed Deus videndus. Confirmatur ulterius, si Deus esset finis objectivus, quia est objectum beatitudinis, sequeretur, Deum non esse finem ultimum, sed hoc est contra Patres & Scripturam, ergò. Probatur sequela, quia posset referri ad finem ulteriorem scilicet ad nos, ergò: &c.

X.
Divisio in fi-
nem ultimum
& non ulti-
mum bona
est.

Dico 3. Tertia divisio in finem ultimum & non ultimum bona est, idè, in fines propriè dictos. Hæc est Doctoris 1. d. 1. q. 2. & in 4. d. 49. q. 3. &c. Et primò quidem finem ultimum esse finem, nemo dubitat. Probatur tamen ex sanctis Doctoribus nostris in sensu prioris conclusionis, quatenus nempe docent, Deum esse ultimum finem omnium nostrarum actionum. Sic enim ait D. Augustinus lib. 2. Serm. Dom. in Mont. cap. 16. Hoc appetendum & ibi finis constituendum,

propter quod omnia facimus, quæcumque facimus: & lib. 8. Civit. 8. Queritur de summo bono, quo referentes omnia, quæ agimus & quod non propter aliud, sed propter seipsum appetentes & adipiscentes nihil, quo beati sumus, ulterius queramus, sed Deus est hoc summum bonum; ergò Deus est ultimus finis, & sic est pariter de alijs, qui ulterius non ordinantur, de quibus generatim dicit idem Sanctus Magister, enarrat. Pl. 16. Quomodo finis via tua locus est, quòd tendis, quòd cum perveneris, iam manebis. Sic finis studii tui, propositi tui, contentus tui, mentionis tue ille est, ad quem perventus, ad quem cum perveneris, ultra nihil desiderabis, quia melius nihil habebis. Item D. Bernardus nihil frequentius ingeminat, quam in Deum referenda esse omnia, velut in ultimum finem, testantur eius opera singula, signantèr libri de Amore DEI, ex quibus duo appono loca: utrumque ex lib. primo, unum cap. 4. ubi hæc habet: Hic est finis, hæc est consummatio, hæc est perfectio, hæc est pax; hoc est gaudium Domini, hoc est gaudium in Spiritu Sancto, hoc est silentium in celo. Quamdiu quippe in hac lumen vita, hoc felicissima pacis silentio in celo, id est, in anima iusti, quæ sedes est sapientia, aliquando fructus affectus, sed hora est dimidia vel quasi dimidia, intentio verò de reliquis cogitationis diem festum perpetuum agit tibi. In illa verò beata & æterna vita, de qua dicitur: intra in gaudium Domini tui, sola erit perfecta & æterna finis, & tamè felicitior, quanto iam remotis omnibus, quæ hoc tardare vel impedire videntur, amoris eju indissolubilis æternitas, irrefragabilis perfectio, incorruptibilis erit beatitudo: & cap. 5. sic ait: Est enim anima rationalis amor, sicut dicit quidam, firmum, motu vel quietæ statio, vel finis, ultra quem nihil appetat, vel appetendum iudicat voluntatis appetitum. Ultra te verò vel supra te, qui querit aliquid, tanquam melius te, nihil est, quòd queris, quia nihil est melius vel dulcius te. De sermone Domini in ultima cæna Serm. 8. clarè distinguit finem ultimum à non ultimo, ubi docet, qualiter creatura amari possint & debeant, ita tamen, ut ille amor in DEUM ultimatè referatur, qui cupit videre, inveniet id fusè quòd propterea etiam omni, & ad Scholastica magis progrediendo

Probatur Conclusio de fine non ultimo, quòd verè finis sit, ex ratione: Quidquid correspondet medio, debet rationem finis habere, sed finis non ultimus correspondet medio; ergò ille habebit rationem finis: ma. patet ex ratione finis, qui ex sua virtute debet habere posse movere ad applicanda media: probatur min. quia potest aliquis comedere, ut vivat, vivere, ut studeat, studere, ut promoveatur & promotionem proponere, ut DEUM & beatitudinem aliquando appetatur, quorum quodlibet est verum medium; ergò cuilibet correspondens erit verus finis.

Probatur secundò: Si solus ultimus finis verè esset finis, & non etiam non ultimus, sequeretur, quòd nullus unquam ageret nisi propter finem ultimum, aut cum, qui non ageret

ageret propter finem ultimum, non ageret ex electione, sed horum utrumque est absurdum, ergo non modo finis ultimus, sed etiam non ultimus veram habebit rationem finis: patet ma. quia si nullus est finis, nisi ultimus, quilibet, qui agit ex fine, debet agere propter finem ultimum, cum alius non sit, aut si non ageret, non ageret ex electione; quod autem sequela sint absurda, probatur, tum quia aliqui vel non cognoscunt ultimum finem, vel non proponunt, tum, quia si aliquis Atheus non ageret propter ultimum finem, non propterea deberet dici, agere temere, irrationabiliter & sine electione, ergo;

quantum vero utilis est, habet rationem medii.

QUAESTIO II.

De Causalitate Finis.

Ante Resolutionem unum pra-

supponendum erit, & alterum praenotandum: *I. Finis non est causa Physica.* Et quod praesupponi debet, est, licet finis sit vera causa, non esse tamen veram causam Physicam, sed tantam intentionalem & moralem, quod vero non sit vera causa Physica, patet ex eo, quod dum actu causat, potissimum non existat, imò aliquando sit vix non impossibilis; quod autem non existit Physicè, non potest Physicè influere in aliquem effectum, adeoque neque finis; Itaque finis causa est moralis & intentionalis, in quantum scilicet virtutem habet movendi voluntatem ad sui amorem & prosecutionem, quod est tantum intentionaliter movere. Quarè

Praenotandum etiam, Motionem

II. Motio est duplex, alia Physica, alia insensationalis. esse duplicem, aliam Physicam, aliam moralem, seu intentionalem, Physica illa est, quae fit à causa Physica realiter existente, & dante esse effectui, per actionem realem Physicam, qualiter movet homo navim, qui trahit eam, & ignis lignum. Motio moralis, quae similitudinem quandam & proportionem habet cum Physica, non tamen omnimodam, & talis est, quae bonum movet voluntatem ad sui amorem, & Consiliarius suum Principem ad Edictum aliquod faciendum, vel cassandum, quarè etiam dici solet motio Metaphorica, eò, quod ad similitudinem causae Physicae allicit, trahit, & determinat suum mobile. Hoc igitur praesupposito & praenotato, in hac quaestione examinandum est primò, quae nam sit causalitas finis in actu primo & quae in actu secundo? Et circa primum Nominales existimant, non modò bonum, sed etiam malum sub ratione mali posse esse causalitatem finis in actu primo, seu, quod idem est, malum quae tale posse movere voluntatem ad sui prosecutionem. Communis tamen sententia docet, solum bonum, aut aliquid sub ratione boni posse movere voluntatem ad sui prosecutionem, adeoque causalitatem finis consistere in bonitate, sive postmodum ea vera sit, sive apprehensa tantum, cum qua sententia etiam

Dico I. Sola bonitas vera, vel apprehensa potest esse causalitas finis in actu primo. Ita Scotista & Recentiores communiter.

Probatur primò: Autoritate tum D. Augustini serm. 144. Temp. cap. 8. ubi ait: Da mihi aliquid te velle, quod malum est, nec te aliquid velle bonum. Et serm. 107. divers. cap. 5. Dic mihi, quid malum velis? quidquid volueris, bonum vi. Et lib. 2. Confess. cap. 5. Cum de facinore quaritur, quae causam factum sit, credi non solet, nisi cum appetitum adipiscendi alicujus illorum bonorum (Honorum, voluptatum) quae infima diximus esse potuisse apparuerit, aut metus amittendi. Homicidium fecit. Cur fecit? Adamavit ejus conjugem, aut praedum, aut voluit depraedari, ut viveret, aut immit ab illo tale quid amittere, aut lesu

XIII.

Probatur tertio Ad hominem: Si finis non ultimus non esset verè finis, hoc esset potissimum ex eo, quod ordinaretur ad alium finem, sed hæc ratio non tollit, quò minus possit habere rationem finis: ergò. ma. est Advers. probatur: Si subordinatio vel ordinatio ad ulteriorem finem tolleret rationem finis, deberet etiam tollere bonitatem, ex qua propter se amari potest, sed hanc non tollit, ergò neque tollit rationem finis, cum ad eum aliud non requiratur, quam quod possit ex se & propter se amari; prob. mi. si quid tolleret bonitatem, maxime, quòd haberet bonitatem medii vel eam acquireret, sed hæc ratio non tollit, cum illa bonitates non sint impossibiles, adeoque bene sub uno respectu possit habere rationem medii, sub alio verò rationem finis, dummodò habeat media ad se ordinata, quemadmodum idem potest esse genus, & potest esse species, species in quantum subordinatur superiori, genus verò in quantum habet sub se species, sicut etiam dicitur aliquando, imò simul Filius & Pater, filius eò, quòd ab alio sit progenitus, Pater verò eò, quòd jam alium genuerit, ergò etiam idem poterit habere rationem finis, & rationem medii, sub diverso respectu. Sed contra hanc Conclusionis partem

XIV.

Opponitur Autoritas Aristotelis 2. Phy. 29. ubi ait, ad finem requiri, ut omnia ipsius gratia fiant, sed gratia finis non ultimi non omnia fiunt, ergò non erit verè finis. R. Dist. ma. ut omnia in gratiam ipsius fiant, quae infra eum in proprio ordine continentur, concedo ma. quae non continentur sub proprio ordine, nego ma. & dist. similiter mi. nego consequentiam, quia sicut ad genus omnia debent reduci, sic etiam ad finem, non tamen immediate & in ratione aut ordine diverso, sed sibi competente, sic est de fine. Vel dic Aristotelem locutum fuisse de fine ultimo, quod quidem verum est, eò contra tamen falsum, quòd de ratione finis ut sic sit, ut omnia in ejus gratiam fiant, sed ut aliquid.

Instatur: De ratione cujuslibet finis est, ut propter se appeti possit, sed finis non ultimus non potest appeti propter se, ergò. mi. probatur, quia finis non ultimus appetitur propter alium, scilicet propter ultimum. R. negando mi. Quia quilibet finis non ultimus in se habet duplicem bonitatem, honestatis scilicet, & utilitatis, in quantum honestus est, per se appeti potest, & habere rationem finis, in